

*Most v ulici
5. května
a okolí trati*

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Most přes železnici, lidmi nazývaný „most sebevrahů“, leží v ulici, jejíž jméno připomíná dramatické události na konci druhé světové války. Najdete u něj pomník se jmény říčanských padlých během povstání v květnu 1945. Svahy kolem trati jsou památkou na podobu venkovské krajiny bez umělého hnojení a chemických postřiků.

Most měnil svoji podobu. Tento snímek je z roku 1926

Boje u železniční trati

Nedaleko mostu přes železnici, po kterém vyjždíte z centra Říčán po odbočení z Rýdlovy ulice, se v posledních dnech války dramaticky bojovalo. Říčánští dobrovolníci se zapojili do revoluce, zastavili vojenský vlak, kterým němečtí nacisté převáželi zbraně z vojenského prostoru ze směru Benešova na Prahu. První transport byl v hlubokém zářezu trati zastaven bez odporu a Říčánští získali mnoho zbraní. Další vlak s obrněnými vozy a s protiletectkými děly (tzv. flaky) začal střílet a dělové rány se podle dobové kroniky ozývaly až na náměstí. Těžkému zranění podlehl průvodčí František Příbyl. Padli také Jiří Schmerzenreich a Leopold Frei-

willig a jeden německý voják, jehož jméno neznáme. Říčanské hrdiny připomíná pomník před vstupem na most ve směru od centra města.

Šlo tehdy o důležité rozhodnutí místních lidí, které zabránilo dodávce zbraní, léků a obvazů pro německou armádu při Pražském povstání. V Říčanech byl pátý květnový den zvolen revoluční národní výbor s předsedou MUDr. Janem Rýdlem, po kterém je pojmenována ulice vedoucí od náměstí. (Více se o něm dozvíte v kapitole Rýdlova ulice.) Mostu se už v době mezi světovými válkami říkalo „most sebevrahů“ a říká se mu tak dodnes.

„Byly jsme s maminkou doma. Náboje lítaly až sem... nacházeli jsme je pak na zahrádě. Bylo to divoké. Němci zůstali v dolíku, vlak byl celý uvnitř, pod strání, a stříleli na lidi, kteří proti nim přišli bojovat. Taky jich několik zastřelili. Však je tam dnes pomníček.“

(Milada Vykoukalová *1927)

Povstalecká osádka flaku na ukořistěném německém vlaku v květnu 1945

Zastavte se u památníku se jmény padlých. Můžete k němu donést svíčku nebo kytičku. Zjistěte, co znamenají jména říčanských dobrovolníků v překladu: Schmerzenreich a Freiwillig.

„Za války jsem vyměnil hodinky s ruským vojákem za vojenský dalekohled, ale když jsem pozoroval vojáky z mostu, tak mě chytli a dalekohled mi vzali.“

(Jan Petříček ml. *1927)

Povstalci na říčanském nádraží během květnového povstání

Pojďte ven!

Vezměte si na vycházku dalekohled a pozorujte z mostu blížící se vlaky. Poznáte podle světel, jestli je trať volná? Dalekohledem se můžete dívat také na ptáky na stromech na náspech u trati. Na třešních si tu pochutnávají v létě špačkové, kosi a drozdi. Na jaře můžete zahlédnout hýly a sýkory, kteří ozobávají pupeny a hmyz na větvích.

Špaček obecný
Zdroj: Pixabay

Příroda kolem trati

Svahy nad trati, nápadné při pohledu z mostu, vznikly nasypáním při stavbě železnice a staly se zeleným pásem procházejícím městečkem, opravdovým „biokoridorem“. Původně byly svahy, tzv. pešunky (z německého Böschung), pravděpodobně bez stromů a jako bezlesé byly udržovány provozem parních lokomotiv. Vyletující jiskry mohly snadno zažehnout požár na vyprahlé stráni. Stráně byly kamenité, a proto se tu dařilo rostlinám, které se pěstují jako skalničky (např. rozchodníky) i dalším teplomilným druhům (pryšec chvojka, mateřídouška). Tato místa se tak stala útočištěm řady motýlů a dalšího hmyzu, kterým se jinde v přehnojované zemědělské krajině s kopřivami nedaří.

Ještě z padesátých let 20. století máme díky aktivitě místního entomologa Jana Petříčka st. zmapované motýly, kteří se na tomto místě vyskytovali. Jednalo se o dnes vzácné druhy modrásků, okáčů nebo lišajů. Jan Petříček st. je spolu se svými mladými pomocníky, žáky ze zdejší základní školy a gymnázia, odchyťoval a preparoval. Housenky vychovával do dospělosti v chovných sítkách (housenicích). Jednomu z těchto kluků, Janu Křečkovi, zájem o hmyz zůstal do dospělosti. Stal se uznávaným profesorem floridské univerzity se specializací na termity.

Jan Křeček jako gymnazista pomáhal sbírat hmyz pro říčanskou muzejní sbírku. Entomologie se stala jeho životní náplní

„Tam jsem asi nejdřív (s motýly) začínal, v blízkosti toho mostu. Našel jsem tam třeba housenku lišaje pryšcového, kterou jsem pak viděl naposled před šedesáti lety na Slovensku. No tehdá bylo všeho všude! Ta bohatost byla neskutečná, nesrovnatelná s tím, co se vidí dnes! To bylo sečený, v některých částech byly třeba kamenitý násypy, kde byl modrásek rozhodníkovéj. (...) Tam byla řada druhů modrásků, ale vzpomenu si jen na vikvicového, ale bylo jich tam určitě několik.“

(Jan Křeček *1943)

Preparované housenky, které jsou součástí entomologické sbírky Muzea Říčany. Shromáždili je Jan Petříček st. a Jan Tichý

Pastva i ovoceň sad

„To je asi jedna z lokalit, která se zachovala z té doby, protože ty stráně tehdy vechtři vysekávali. Ve stráněch domech u šraňků většinou měli kozu a měli právě právo vysekávat tu trávu, podle té trati, tak aby to bylo přehledný.“

(Jan Petříček ml.*1927)

Stráně svažující se k domům lidé pravidelně kosili. Trávu využívali jako krmení pro králíky. Podle vzpomínek pamětníků měl některé úseky propachtované vechtr (strážník železnice) ze strážního domku u trati, který trávu vyžínal pro svoji kozu. Strážní domek ještě donedávna stál u šraňků (závor) v Olivově ulici. Pešunk se ale přestal kosit už někdy v sedmdesátých letech, kdy obyvatelé této části Říčan změnili venkovské dvorky na okrasné městské zahrádky a pro králíky už nebylo v jejich životě místo.

Dospělí a především děti sem také chodili sbírat ovoce. Dodnes tu stojí staré hrušně a jabloně, hustě tu rostou višně a třešně, z vlašských ořechů zřejmě samy vyrostly ořešáky. I dnes tady najdete ostružiny, špendlíky nebo šípky. Místo tak zůstává památkou na to, jak vypadala venkovská krajina před nástupem intenzivního zemědělství.

V posledních letech se o místo starají dobrovolníci z Ekocentra Říčany. Vysekali husté keře a udržují mozaiku stromů, ostružin, šípků a kvetoucích lučních ploch, kudy se dá po vršku pešunku procházet. Pomáhají při tom i dnešní malí uličníci s mačetai. A z louky za tratí se občas ozývá bečení nebo oslí zahýkání. Místo tak slouží jako oblíbená trasa pejskařů a dětí, které už omrzelo dětské hřiště. Tráva se kosí dvakrát ročně, především kosami, a seno se suší pro králíky na muzejním Dvorku. Děti z přírodovědného kroužku sem chodí pozorovat čmeláky, ještěrky, slepýše, různobarevné páskovky i jejich ptačí konzumenty. A třeba je tu někdy potkáte i s kozou.

Renesanční muž Jan Petříček

Entomolog, botanik, divadelník, filatelista... tím vším byl Jan Petříček st., jehož aktivitu dodnes připomínají exponáty Muzea Říčany. Jde především o rozsáhlou sbírku motýlů a brouků, na které Petříček pracoval desítky let. Rodák z Luštěnic od Mladé Boleslavi se po první světové válce jako bývalý legionář přistěhoval do Říčan, nechal si tady postavit domek nedaleko nádraží.

Pracoval jako úředník na ministerstvu železnic a později zemědělství. Odtamtud ho vyhnali nejprve nacisté a po únoru 1948 komunisté. Už při svém působení u československých legií v Rusku se nadchl pro ochotnické divadlo. V Říčanech pak režíroval, vytvářel kulisy, a když bylo třeba, i hrál v souborech Tyl a Dramatika, nacvičoval vystoupení na sokolské šibřinky nebo pro jiné příležitosti.

Udržoval styky i s dalšími bývalými legionáři, kterých žilo v Říčanech několik desítek. Získávali zde totiž přednostně pozemky pro stavbu domů. Jedním z nich byl řídicí učitel Jan Tichý, se kterým Jan Petříček vytvářel sbírku brouků a motýlů. Mezi jinými kluky jim pomáhal také Petříčkův syn Jan.

Do práce na sbírkách pro muzeum se Jan Petříček st. plně ponořil po komunistickém puči v roce 1948. Jako legionář a národní socialista musel změnit

Jan Petříček st. (1896–1968)
s manželkou Albinou na
začátku šedesátých let

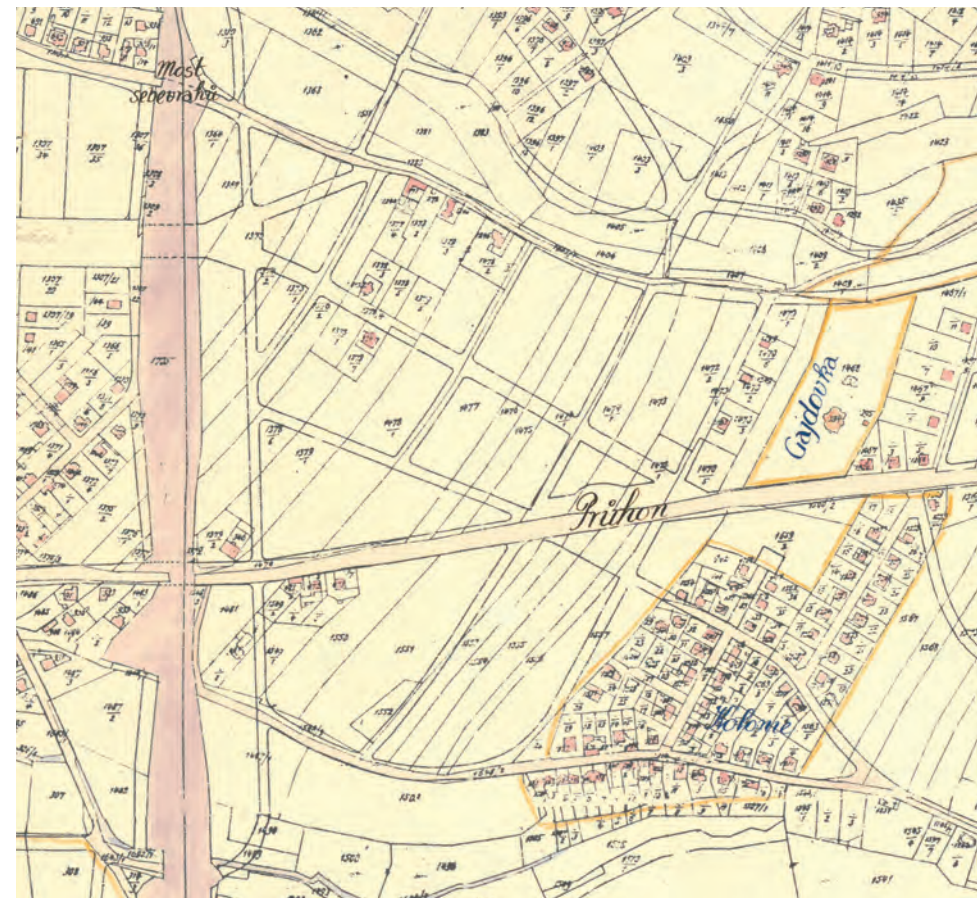
povolání (až do penze byl skladníkem v Uhřetěvsi). Doba nesvobody se dotkla také milovaného divadla. Tehdy pracoval i na herbářích a vytipovával památné stromy. Pro výzkumný ústav v Průhonicích sbíral pomístní názvy, ručně nakreslil mapu Říčan, která je ve zdigitalizované podobě součástí archivu Muzea Říčany. Zemřel krátce po srpnové okupaci, 1. října 1968.

Karikatura sběratele brouků. Vyobrazen je patrně řídicí učitel Jan Tichý, který spolu s Janem Petříčkem sbíral hmyz pro muzejní sbírku. Shromáždili více než 3 000 exemplářů

„Táta sebral námě prostěradlo, vzaly se baterky a šli jsme na louku k lesu. Na dvě tyče se prostěradlo natáhlo a zezadu se svítilo baterkou. Na bílou plochu začaly lítat můry a brouci.“

(Jan Petříček ml. *1927)

Část ručně kreslené mapy Řičan s pomístními jmény od Jana Petříčka st.

Tip pro vás

Víte, kde se říkalo Gajdovka a kde Bejkovka?

Pokud není uvedeno jinak, doprovodné snímky pocházejí z archivu Muzea Řičany.